

Sygn. akt VIII.U.2445/13

WYROK

W IMIENIU

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 marca 2015 roku

Sąd Okręgowy w Poznaniu - Wydział VIII Ubezpieczeń Społecznych

w składzie : Przewodnicząca **SSO Renata Pohl**

Protokolant p.o. protokolanta Iwona Moskal

po rozpoznaniu w dniu 5 marca 2015 roku w Poznaniu

odwołania **A. M.**

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P.

z dnia 19 kwietnia 2013 roku Nr (...)

w sprawie **A. M.**

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

zmienia zaskarżoną decyzję i stwierdza, że odwołujący A. M. nie ma obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od dnia 1 lutego 2011 r. do dnia 31 stycznia 2013 r. oraz odsetek za okres od dnia 2 marca 2011 do dnia 19 kwietnia 2013 r.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 19 kwietnia 2014 r., znak (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P., na podstawie art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r., nr 153 poz. 1227), art. 84 ust. 1, ust. 9 i ust. 11 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887 ze zm.), zobowiązał **A. M.** do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od dnia 1 lutego 2011 r. do dnia 31 stycznia 2013 r. w kwocie 26.325,76 zł oraz odsetek za okres od dnia 2.03.2011 r. do dnia 19.04.2013 r. w kwocie 4.062,81 zł.

Od powyższej decyzji - w formie i terminie przewidzianym prawem – odwołał się A. M. reprezentowany przez swoją matkę D. M. domagając się jej zmiany i stwierdzenia, że pobrane świadczenie było A. M. należne i nie ma on obowiązku zwrotu.

W uzasadnieniu odwołujący podniósł, że od wielu lat cierpi na schizofrenię paranoidalną, co uniemożliwia jemu normalne funkcjonowanie w społeczeństwie, wykonywanie podstawowych czynności życiowych, w tym regularny udział w zajęciach edukacyjnych. Z uwagi na ujawnioną chorobę – schizofrenię paranoidalną – oraz strach wywołany chorobą, mimo wielokrotnych prób nie był w stanie brać regularnego udziału w zajęciach szkolnych, ani w przeprowadzanych egzaminach. Przygotowywał się zarówno do zajęć, kiedy planował wziąć w nich udział, jak i pogłębiał swoją wiedzę związaną z przedmiotem podjętej nauki. Tylko z przyczyn niezależnych, tj. choroby, nie mógł wziąć udziału w zajęciach czy zdawać egzaminów. Rozpoznana u odwołującego choroba spowodowała, że kilkakrotnie

był hospitalizowany w Wojewódzkim Szpitalu dla Nerwowo i Psychicznie Chorych (...) w G., co także uniemożliwiło udział w zajęciach szkolnych czy zdawanie egzaminów.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P. w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie, podtrzymując argumentację faktyczną i prawną przedstawioną w zaskarżonej decyzji. Organ wyjaśnił, że odwołujący miał przyznane prawo do renty od dnia 1 maja 2004 r. Na podstawie przedłożonego zaświadczenia Zaocznego Liceum Uzupełniającego (...) z którego wynika, że odwołujący w roku szkolnym 2010/2011 jest słuchaczem szkoły od dnia 2.02.2011 r., decyzją z dnia 2.03.2011 r. organ rentowy wznowił wypłatę renty rodzinnej od dnia 1.02.2011 r. na okres do dnia 31.01.2013 r. Następnie decyzją z dnia 7.01.2013 r. wstrzymano wypłatę renty rodzinnej od dnia 1.02.2013 r. W wyniku postępowania wyjaśniającego z (...) Sp. z o.o. w P. ustalono, że A. M. był słuchaczem szkoły w okresach:

- 02.02.2011 r. do 31.08.2011 r. - skreślenie z listy słuchaczy,
- 28.09.2011r. do 27.01.2012 r. - skreślony z listy słuchaczy,
- 28.01.2012r. do 31.08.2012 r. - skreślenie z listy słuchaczy.

Odwołujący nie uzyskał wymaganej przez szkołę 50% frekwencji, która na zajęciach wynosiła 0%. Odwołujący nie powiadomił organu rentowego o tych faktach, mimo pouczenia znajdującego się w decyzjach.

Wobec powyższego Oddział ZUS decyzją z dnia 19 kwietnia 2013 r. ustalił, że za okres od dnia 1.02.2011 r. do dnia 31.01.2013 r. zostało wypłacone nienależne świadczenie, które winno zostać zwrócone.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

A. M. urodził się w dniu (...) W związku ze zgonem w dniu 1 maja 2004 r. jego ojca W., w dniu 2 czerwca 2004 r. matka odwołującego D. M. złożyła wniosek o przyznanie prawa do renty rodzinnej na rzecz odwołującego. Do wniosku dołączyła zaświadczenie wystawione przez Gimnazjum nr 9 w P. potwierdzające, iż odwołujący jest uczniem tej szkoły.

Decyzją z dnia 18 czerwca 2004 r. organ rentowy przyznał A. M. prawo do renty rodzinnej i to od dnia 1 maja 2004 r. tj. od dnia śmierci do końca sierpnia 2004 roku. Termin płatności ustalono na 20 dzień każdego miesiąca. Wysokość świadczenia ustalona została na kwotę 823,33 zł. Jako adresata decyzji wskazano matkę odwołującego D. M. (osobę upoważnioną – opiekuna odwołującego). Decyzja zawierała pouczenie o tym, że prawo do renty ustaje, gdy ustanie którykolwiek z warunków wymaganych do uzyskania prawa do świadczenia (pkt III), a nadto że osoba uprawniona do renty rodzinnej powinna powiadomić organ rentowy o okolicznościach powodujących zawieszenie prawa do renty, a mianowicie zaprzestaniu uczęszczania do szkoły przez osobę powyżej 16 lat, a jeżeli uczy się w szkole lub uczelni należy nadesłać zaświadczenie o kontynuowaniu nauki i dacie programowego jej ukończenia (pkt X 1.1). Jednocześnie wskazano, że osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest zobowiązana do ich zwrotu – za nienależnie pobrane świadczenie uważa się m.in. świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie do nich prawa (pkt IV. 1.).

Dowód: bezsporne, wniosek o rentę rodzinną wraz z zaświadczeniem, decyzja ZUS z dnia 18 czerwca 2004 r. w aktach rentowych

Po ukończeniu gimnazjum odwołujący kontynuował naukę w Zespole Szkół (...) w P. (w roku szkolnym 2004/2005), następnie w (...) Szkole Zawodowej w Zespole Szkół (...) w P. (w roku szkolnym 2005/2006) i w Technikum Uzupełniającym dla Dorosłych w Zespole Szkół (...) w P. (w roku szkolnym 2007/2008). Odwołujący był również słuchaczem Zaocznego Liceum Uzupełniającego (...) w okresach: 28 stycznia 2008r. – 31 marca 2009 r., 28 września 2009 r. – 31 sierpnia 2010 r.

Z uwagi na powyższe prawo do renty rodzinnej było przyznawane odwołującemu na dalsze okresy.

Po ukończeniu przez A. M. 18 roku życia decyzje wydawane przez organ rentowy adresowane były na jego nazwisko i zawierały pouczenie o tym, że prawo do renty ustaje, gdy ustanie którykolwiek z warunków wymaganych do uzyskania prawa do świadczenia (pkt III), a nadto że osoba uprawniona do renty rodzinnej powinna powiadomić organ rentowy o okolicznościach powodujących zawieszenie prawa do renty, a mianowicie zaprzestaniu uczęszczania do szkoły przez osobę powyżej 16 lat, a jeżeli uczy się w szkole lub uczelni należy nadesłać zaświadczenie o kontynuowaniu nauki i dacie programowego jej ukończenia (pkt X 1.1). Jednocześnie wskazano, że osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest zobowiązana do ich zwrotu – za nienależnie pobrane świadczenie uważa się m.in. świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie do nich prawa (pkt IV. 1.).

W dniu 31 sierpnia 2010 r. odwołujący został skreślony z listy słuchaczy Zaocznego Liceum Uzupełniającego Cosinus XV w P.. Decyzją z dnia 1 września 2010 r. wstrzymano odwołującemu wypłatę świadczenia, a decyzją z dnia 22 października 2010 r. zobowiązano odwołującego do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 kwietnia 2009 r. do dnia 31 sierpnia 2009 r. w kwocie 4.940,05 zł i odsetek za okres od dnia 21 kwietnia 2009 r. do dnia 22 października 2010 r. w kwocie 860,03 zł.

W roku szkolnym 2010/2011 odwołujący ponownie podjął naukę w Zaocznym Liceum Uzupełniającym Cosinus XV w P.. Nauka miała obejmować 4 semestry, a przewidywany termin jej zakończenia przypadła na styczeń 2013 r. Decyzją z dnia 2 marca 2011 r. wznowiono wypłatę świadczenia od dnia 1 lutego 2011 r. i przyznano prawo do renty rodzinnej do dnia 31 stycznia 2013 r. W trakcie trwania nauki odwołujący był trzykrotnie skreślany z listy słuchaczy, ostatecznie w dniu 31 sierpnia 2012 r. Odwołujący nie uzyskał wymaganej przez szkołę 50% frekwencji. W okresach 2 lutego 2011r. – 31 sierpnia 2011 r., 28 września 2011 r.– 27 stycznia 2012 r. 28 stycznia 2012 r. – 31 sierpnia 2012 r. frekwencja odwołującego wyniosła 0 %, nie oddał prac kontrolnych, nie przystąpił do egzaminów semestralnych, nie uzyskał zaliczenia z żadnego przedmiotu.

Decyzją z dnia 7 stycznia 2013 r. Zakład wstrzymał wypłatę świadczenia od dnia 1 lutego 2013 r.

Dowód: bezsporne, w aktach rentowych (zaświadczenia ze szkół oraz w/w decyzje, pismo ZUS z dnia 21 lutego 2013 r.), pismo (...) sp. z o.o. z dnia 10 października 2013 r. (k. 20 akt sprawy),

Wobec powyższego, zaskarżoną decyzją z dnia 19 kwietnia 2014 r., Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P. zobowiązał A. M. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od dnia 1 lutego 2011 r. do dnia 31 stycznia 2013 r. w kwocie 26.325,76 zł oraz odsetek za okres od dnia 2 marca 2011r. do dnia 19 kwietnia 2013 r. w kwocie 4.062,81 zł.

Dowód: zaskarżona decyzja w aktach ZUS

Odwołujący choruje na schizofrenię paranoidalną i z tego powodu jest całkowicie niezdolny do pracy okresowo do końca listopada 2015 r. Nie jest niezdolny do samodzielnej egzystencji. Mimo leczenia stan psychiczny odwołującego nie jest w pełni wyrównany, dominują objawy negatywne, wycofania społecznego, spadku aktywności, zaniku zainteresowań. Stosowane leki w formie iniekcji o przedłużonym działaniu spowodowały ustąpienie objawów wytwórczych ale jednocześnie powodując u odwołującego senność pogarszając jego funkcjonowanie. Odwołujący nie jest niezdolny do samodzielnego spożywania posiłków, czynności higienicznych (choć w tym zakresie wymaga mobilizacji ze strony innych osób), poruszania się samodzielnego w obrębie domu i poza nim. Nie stanowi również bezpośredniego zagrożenia dla siebie i innych.

Nie jest możliwe określenie w sposób precyzyjny daty powstania całkowitej niezdolności do pracy odwołującego. Jednakże z dużym prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością można przyjąć, że prawdopodobny okres pełnoobjawowej psychozy z okresem prepsychozy (jeszcze bez objawów wytwórczych ale już z istotnie zaburzonym chorobowo funkcjonowaniem społecznym) wystąpił w okresie od 28 stycznia 2008 r do 31 marca 2009 r. i wówczas już odwołujący stał się całkowicie niezdolny do pracy. Odwołujący po raz pierwszy był hospitalizowany od dnia 7 czerwca 2010 r. W karcie informacyjnej z tego leczenia jest zawarta informacja o narastających od około roku objawach psychotycznych. W historii choroby z poradni zdrowia psychicznego z kolei znajduje się

informacja, że objawy te miały charakter objawów wytwórczych, halucynacji słuchowych, urojeń prześladowczych, ksobnych i odsłonięcia. Początek leczenia schizofrenii nie jest w przypadku odwołującego równoznaczny z początkiem choroby. Neurorozwojowa hipoteza etiologii schizofrenii zakłada interakcje między predyspozycjami genetycznymi a różnymi czynnikami uszkodzającymi mózg we wczesnych okresach życia co doprowadza do dysregulacji układu neuroprzekazników, w konsekwencji na większą podatność działanie czynników biologicznych psychospołecznych powodujących wystąpienie pierwszego epizodu schizofrenii. Z badań ABC Schizophrenia Study wynika, że wystąpienie pierwszego epizodu choroby jest poprzedzone fazą prodromalną, trwającą przeciętnie około 5 lat i fazą prepsychotyczną trwającą przeciętnie około roku. Anergia, wycofanie społeczne pojawiają się zwykle 2-2.5 roku przed pierwszą hospitalizacją a objawy pozytywne około 1-1.5 roku przed pierwszą hospitalizacją. Ostry początek choroby dotyczy jedynie 18 procent chorych, co jak wynika z wywiadów w dokumentacji medycznej nie dotyczy odwołującego, a aż 68 % pacjentów miało ponad roczny okres od wystąpienia pierwszych objawów do przyjęcia do szpitala. Pojawienie się objawów wytwórczych oznacza schizofrenię pełnoobjawową. Już w tym okresie prepsychotycznym zachowanie pacjenta jest zaburzone i upośledza zdolność do pracy, a w przypadku odwołującego można uznać, że powodowało już co najmniej w marcu 2009 całkowitą niezdolność do pracy.

Dowód: opinia biegłego psychiatry (k. 84 – 86 akt sprawy) oraz opinia uzupełniająca (k. 99 akt sprawy)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie: dokumentów znajdujących się w aktach ZUS (...) oraz w aktach sprawy, pisemnej opinii biegłego psychiatry (k. 84 – 86 akt sprawy) oraz jego opinii uzupełniającej biegłego psychiatry (k. 99 akt sprawy) oraz opinii ustnej opinii biegłego psychiatry (k. 111 – 112 akt sprawy).

Oceniając zgromadzony w toku postępowania materiał dowodowy Sąd dał wiarę zebranym w sprawie dokumentom. Dokumenty urzędowe Sąd uznał za wiarygodne i miarodajne, albowiem sporządzone zostały przez organy do tego uprawnione z zachowaniem wymaganej formy. Za wiarygodne Sąd uznał także dokumenty prywatne stanowiące zgodnie z art. 245 k.p.c. dowód tego, że osoba która je podpisała złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie. Należy podkreślić, że ich wiarygodność nie była przez strony kwestionowana, a Sąd nie znalazł podstaw, by czynić to z urzędu.

W zakresie oceny wiarygodności opinii (w tym opinii uzupełniających) sporządzonych przez biegłego lekarza psychiatrę wskazać należy, iż opinia biegłego podlega ocenie, jak każdy inny dowód, według art. 233 § 1 k.p.c. Jak zwrócił uwagę w swym orzecznictwie Sąd Najwyższy opinię biegłego odróżniają kryteria tej oceny. Stanowią je zgodność z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziom wiedzy biegłego, podstawy teoretyczne opinii, sposób motywowania oraz stopień stanowczości wyrażonych w niej wniosków. Przedmiotem opinii biegłego nie jest przedstawienie faktów, lecz ich ocena na podstawie wiedzy fachowej (wiadomości specjalnych). Nie podlega ona zatem weryfikacji, jak dowód na stwierdzenie faktów, na podstawie kryterium prawdy i fałszu; nie są też miarodajne dla oceny tego dowodu niekonkurencyjne z nim oceny świadków i uczestników postępowania o do faktów będących przedmiotem opinii (tak SN w postanowieniu z dnia 07.11.2000 r., I CKN 1170/98, OSNC 2001/4/64).

W wypadkach opinii biegłego, gdy w grę wchodzi wiedza specjalistyczna, kontrola wiarygodności opinii i wypowiedzi biegłego jest utrudniona. Dokonując oceny Sąd kontroluje wnioski i wywody opinii pod kątem widzenia ich zgodności z zasadami logiki, poziomu wiedzy biegłego, sposobu motywowania stanowiska, podstaw opinii (powoływania się na piśmiennictwo i inne źródła, stosowania konkretnych metod badawczych).

W ocenie Sądu sporządzona w sprawie pisemna opinia biegłego psychiatry (w tym opinia uzupełniająca) oraz złożona na rozprawie w dniu 13 stycznia 2013 r. ustna opinia uzupełniająca były przydatne dla ustalenia stanu zdrowia odwołującego. Opinia została sporządzona przez biegłego psychiatrę, a zatem biegłego tej specjalności medycznej, które są związane z chorobami, jakie występują u odwołującego. Treść opinii sporządzona została fachowo, w oparciu o aktualną wiedzę, a przy tym pozbawiona jest luk i wątpliwości. Opinia została oparta na analizie zgromadzonej w sprawie dokumentacji medycznej, przedstawione w niej wnioski poparte są odpowiednimi argumentami. Biegły w należyty sposób wyjaśnił przedstawione przez Sąd zagadnienia, wskazał na czym oparł swe tezy i co stanowiło ich podstawę. Ponadto opinia jest jasna i przekonująca dla pozwanego organu rentowego, który po zapoznaniu się z nią,

nie zgłosił zastrzeżeń merytorycznych ani uwag, co do sposobu przeprowadzenia badań, wywiadu oraz sporządzenia opinii.

W ocenie Sądu nie zasługiwał zatem na uwzględnienie wniosków odwołującej o przeprowadzenie dowodu z opinii lekarskiej innych biegłych lekarzy sądowych: diabetologa, endokrynologa, neurologa, internisty – alergologa, kardiologa i ortopedy. Zdaniem Sądu biegli w sposób szczegółowy i wyczerpujący odnieśli się do zgłaszanych przez odwołującą i jej pełnomocnika zarzutów co do treści sporządzanych przez nich kolejnych opinii. W tym miejscu należy wskazać, iż zastrzeżenia zgłoszone w ostatnim piśmie procesowym pełnomocnika odwołującej (z dnia 24 października 2014 r.) stanowią jedynie powtórzenie dotychczasowego stanowiska i argumentacji strony odwołującej i nie wnoszą nic nowego do sprawy.

W orzecznictwie wskazuje się, że wnioski środka dowodowego w postaci opinii biegłego mają być jasne, kategoryczne i przekonujące dla sądu jako bezstronnego arbitra w sprawie, dlatego gdy opinia biegłego czyni zadość tym wymogom, a nadto biegły w istocie ustosunkował się do zgłoszonych zastrzeżeń pozwanego, co pozwala uznać znaczące dla istoty sprawy okoliczności za wyjaśnione, to nie zachodzi potrzeba dopuszczania dowodu z dalszej opinii biegłych. Granicę obowiązku prowadzenia przez sąd postępowania dowodowego wyznacza, podlegająca kontroli instancyjnej, ocena czy dostatecznie wyjaśniono sporne okoliczności sprawy, okoliczność zaś, że opinia biegłych nie ma treści odpowiadającej stronie, zwłaszcza gdy w sprawie wypowiedział się kompetentny pod względem fachowości biegły, nie stanowi dostatecznego uzasadnienia dla przeprowadzenia dowodu z kolejnych opinii. Potrzeba powołania innego biegłego powinna wynikać z okoliczności sprawy, a nie z samego niezadowolenia strony (tak: wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 27 września 2012 r. I ACa 602/12 System Informacji Prawnej LEX nr 1237045).

Zdaniem Sądu pozwany organ rentowy nie przedstawił takich zarzutów, co do treści sporządzonych w niniejszej sprawie opinii (w tym opinii uzupełniających), które mogłyby mieć wpływ na ich negatywną ocenę. Niezadowolenie z faktu odmiennej oceny stanu zdrowia nie poparte merytorycznymi zarzutami nie może być przeciwstawieniem do ocen dokonanych przez biegłych lekarzy sądowych. Samo niezadowolenie strony odwołującej z treści ostatecznej opinii biegłych, gdy nie podnosi ona zarzutów, które mogłyby podważyć jej miarodajność, nie powoduje także konieczności powoływania kolejnych biegłych (orzeczenie SN z 15.02.1974r. o sygn. II CR 817/73 – nie publ. i z 18.02.1974r., o sygn. II CR 5/74, Biul. Sądu Najwyższego 1974/4/64).

Z uwagi na powyższe Sąd przyjął ustalenia biegłych za własne i uznał, że okoliczności, na jakie został powołany biegły, zostały już dostatecznie wyjaśnione. Nadto biegły ustosunkował się w sposób wyczerpujący do zgłaszanych przez pozwany organ rentowy wątpliwości oraz zastrzeżeń względem sporządzonych przez niego opinii. Stąd też wniosek o przeprowadzenie dowodu z opinii lekarskiej biegłego psychiatry podlegał – w oparciu o art. 217 § 3 k.p.c. - oddaleniu.

Sumując, w ocenie Sądu zebrany materiał dowodowy pozwalał na ustalenie wszelkich, istotnych okoliczności w sprawie, nie wymagał uzupełnienia.

Sąd zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 1440, zwanej dalej u.e.r.f.u.s.) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia jest zobowiązana do ich zwrotu. Zwrotu można domagać się za okres lat trzech, chyba, że osoba pobierająca świadczenie zawiadomiła organ rentowy o zajściu okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty a pomimo tego było ono jej wypłacane – wówczas można żądać zwrotu za 12 miesięcy.

Za nienależnie pobrane świadczenia rozumie się :

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;

- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia;
- 3) świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu.

Odnośnie do przesłanki pouczenia osoby pobierającej świadczenia o braku prawa do pobierania świadczenia, to została ona w ocenie Sądu spełniona. Odwołujący został w sposób prawidłowy pouczony o braku prawa do pobierania renty w przypadku zaprzestania nauki. Po ukończeniu 18 roku życia otrzymywał decyzje zawierające pouczenie, że prawo do renty ustaje, gdy ustanie którykolwiek z warunków wymaganych do uzyskania prawa do świadczenia, a nadto że osoba uprawniona do renty rodzinnej powinna powiadomić organ rentowy o okolicznościach powodujących zawieszenie prawa do renty, a mianowicie zaprzestaniu uczęszczania do szkoły przez osobę powyżej 16 lat, a jeżeli uczy się w szkole lub uczelni należy nadesłać zaświadczenie o kontynuowaniu nauki i dacie programowego jej ukończenia. Jednocześnie wskazano, że osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest zobowiązana do ich zwrotu – za nienależnie pobrane świadczenie uważa się m.in. świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie do nich prawa.

Odnośnie do przesłanki, o której mowa w pkt 1 art. 138 ust. 2 ustawy (z tą bowiem mamy do czynienia w niniejszej sprawie), to w ocenie Sądu nie została ona w niniejszej sprawie spełniona. Nie zaistniały bowiem okoliczności powodujące ustanie lub zawieszenie prawa do świadczenia.

Rozważania w tym zakresie rozpocząć wypada od przywołania treści art. 68 ust. 1 ustawy. Stanowi on, że dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej:

- 1) do ukończenia 16 lat;
- 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
- 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

Renta rodzinna pełni głównie funkcję alimentacyjną, jej celem podstawowym jest dostarczenie środków utrzymania tym dzieciom, które, ze względu na wiek, stan zdrowia lub kształcenie się, nie mają możliwości pozyskiwania tychże środków własną pracą.

Odwołujący pobierał dotychczas świadczenie ze względu na kontynuowanie nauki. Pozwany organ rentowy uznał, że zaprzestał on kontynuowania nauki, ponieważ pomimo formalnego posiadania statusu ucznia, faktycznie nauki w szkole nie pobierał, co ustalił na podstawie zaświadczenia Zaocznego Liceum Uzupełniającego (...) w P.. Wynikało z niego, że w semestrach: 2 luty 2011 r. – 31 sierpnia 2011 r., 28 września 2011 r. – 27 stycznia 2012 r., 28 stycznia 2012 r. – 31 sierpnia 2012 r. odwołujący ani razu nie był obecny na zajęciach, nie oddał prac kontrolnych, nie przystąpił do egzaminów semestralnych, nie uzyskał zaliczenia z żadnego przedmiotu. Prawdziwości tego zaświadczenia odwołujący nie kwestionował. W tej sytuacji słusznie organ rentowy uznał, że odwołujący nie pobierał nauki, a zatem nie miał prawa do renty rodzinnej w oparciu o art. art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy. Sąd podziela stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 13 maja 2014 r. w sprawie I UK 414/13, zgodnie z którym „ Okres pobierania nauki, o którym mowa w art. 68 ust. 1 pkt 2 u.e.r.f.u.s., obejmuje nie tylko okres efektywnego uczestniczenia w zajęciach objętych programem nauczania, ale także okres wakacji, urlopu zdrowotnego dla ucznia szkoły średniej czy urlopu dziekańskiego dla studenta wyższej uczelni, jak również przerw w edukacji wynikających ze skreślenia z listy uczniów i ponownego przyjęcia w ich poczet Bez znaczenia pozostaje przyczyna wydłużenia czasu nauki czy studiowania, ale za niewystarczające należy uznać samo zapisanie się do szkoły lub na studia, jeżeli dziecko nie uczestniczy w żadnych

zajęciach, nie pisze prac kontrolnych, nie uzyskuje zaliczeń i nie przystępuje do egzaminów, co ostatecznie powoduje skreślenie go z listy uczniów czy studentów. Podobny pogląd został przedstawiony również w innych orzeczeniach Sądu Najwyższego, tj. m.in. z dnia 19 marca 2013 r. I UK 525/12, z dnia 19 lutego 2013 r., I UK 471/12 oraz w wyrokach m.in. Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 29 kwietnia 2014 r., III AUa 51/14 oraz z dnia 20 maja 2013 r., III AUa 542/13.

Odwołujący domagał się ustalenia, że w okresie objętym sporem był uprawniony do renty rodzinnej na podstawie art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy, ponieważ jest całkowicie niezdolny do pracy z powodu choroby psychicznej – schizofrenii, a niezdolność ta powstała w trakcie pobierania nauki.

W judykaturze wskazuje się, że dziecko nabywa prawa do renty rodzinnej na podstawie art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy, jeśli stało się całkowicie niezdolne do pracy i samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolny do pracy przed osiągnięciem wieku określonego w art. 68 ust. 1 pkt 1 lub 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W tej sytuacji Sąd badał, czy odwołujący jest całkowicie niezdolny do pracy i do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolny do pracy, i czy niezdolność ta powstała w czasie pobierania przez niego nauki w szkole, czyli w okresach: 28 stycznia 2008 r. – 31 marca 2009 r., 28 września 2009 r. – 31 sierpnia 2010 r.

Posiłkując się opinią biegłego psychiatry W. S. ustalił, że odwołujący

choruje na schizofrenię paranoidalną i z tego powodu jest całkowicie niezdolny do pracy okresowo do końca listopada 2015 r. Nie jest niezdolny do samodzielnej egzystencji. Mimo leczenia stan psychiczny odwołującego nie jest w pełni wyrównany, dominują objawy negatywne, wycofania społecznego, spadku aktywności, zaniku zainteresowań. Stosowane leki w formie iniekcji o przedłużonym działaniu spowodowały ustąpienie objawów wytwórczych ale jednocześnie powodując u odwołującego senność pogarszając jego funkcjonowanie. Odnośnie do daty początkowej powstania całkowitej niezdolności do pracy, to z opinii biegłego wynika, że nie jest możliwe jej precyzyjne określenie. Jednakże z dużym prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością można przyjąć, że okres pełnoobjawowej psychozy z okresem prepsychotycznym (jeszcze bez objawów wytwórczych ale już z istotnie zaburzonym chorobowo funkcjonowaniem społecznym) wystąpił w trakcie pobierania przez odwołującego nauki od 28 stycznia 2008 r do 31 marca 2009 r. Wówczas już odwołujący był całkowicie niezdolny do pracy. Uzasadnieniem takiego stanowiska są dane wynikające z dokumentacji medycznej: karty informacyjnej leczenia szpitalnego o narastających od około roku objawach psychotycznych, zapisów w kartotece z poradni zdrowia psychicznego, że objawy te miały charakter objawów wytwórczych, halucynacji słuchowych, urojeń prześladowczych, ksobnych i odsłonięcia. Biegły wyjaśnił, że początek leczenia schizofrenii nie jest w przypadku odwołującego równoznaczny z początkiem choroby. Neurorozwojowa hipoteza etiologii schizofrenii zakłada interakcje między predyspozycjami genetycznymi a różnymi czynnikami uszkodzającymi mózg we wczesnych okresach życia co doprowadza do dysregulacji układu neuroprzekazników, w konsekwencji na większą podatność działanie czynników biologicznych psychospołecznych powodujących wystąpienie pierwszego epizodu schizofrenii. Z badań ABC Schizophrenia Study wynika, że wystąpienie pierwszego epizodu choroby jest poprzedzone fazą prodromalną, trwającą przeciętnie około 5 lat i fazą prepsychotyczną trwającą przeciętnie około roku. Anergia, wycofanie społeczne pojawiają się zwykle 2-2.5 roku przed pierwszą hospitalizacją a objawy pozytywne około 1-1.5 roku przed pierwszą hospitalizacją. Ostry początek choroby dotyczy jedynie 18 procent chorych, co jak wynika z wywiadów w dokumentacji medycznej nie dotyczy odwołującego, a aż 68 % pacjentów miało ponad roczny okres od wystąpienia pierwszych objawów do przyjęcia do szpitala. Pojawienie się objawów wytwórczych oznacza schizofrenię pełnoobjawową. Już w tym okresie prepsychotycznym zachowanie pacjenta jest zaburzone i upośledza zdolność do pracy, a w przypadku odwołującego można uznać, że spowodowało już co najmniej w marcu 2009 r. całkowitą niezdolność do pracy.

Pozwany organ rentowy zakwestionowała konkluzję opinii biegłych co do daty powstania całkowitej niezdolności do pracy odwołującego. Podniósł, że całkowita niezdolność do pracy istnieje od dnia 7 czerwca 2009 r., w okresie natomiast poprzedzającym czerwiec 2009 r. mogło istnieć ograniczenie do pracy ale nie skutkowało to całkowitą niezdolnością do pracy.

Biegły lekarz psychiatra w ustnej uzupełniającej opinii wyjaśnił, że z dokumentacji lekarskiej odwołującego wynika, że pierwsza hospitalizacja miała miejsce w czerwcu 2010 r. ale z wywiadu, karty informacyjnej leczenia szpitalnego oraz z zapisków w dalszej dokumentacji z leczenia ambulatoryjnego wynika, że objawy wytwórcze występowały już rok wcześniej. Pojawienie się objawów wytwórczych oznacza schizofrenię pełnoobjawową. Zanim jednak pojawią się objawy wytwórcze występują objawy prodromalne i już w tym okresie prepsychotycznym zachowanie pacjenta jest zaburzone i upośledza zdolność do pracy, a w przypadku odwołującego można uznać, że powodowało już co najmniej w marcu 2009 całkowitą niezdolność do pracy. Z dokumentacji wynika, że u odwołującego objawy wytwórcze pojawiły się co najmniej rok przed pierwszą hospitalizacją. Biegły zaznaczył również, że z jego doświadczenia zawodowego wynika, że pacjenci podają zazwyczaj krótszy niż rzeczywisty okres różnych wydarzeń z przeszłości dotyczące przebiegu choroby. Pacjenci zazwyczaj podają, że pierwsze objawy choroby pojawiły się później, jednakże potem w wyniku weryfikacji tych danych, okazuje się, że pierwsze objawy choroby pojawiły się znacznie wcześniej aniżeli podawał pierwotnie pacjent. Z uwagi na powyższe biegły zwrócił uwagę, że z ostrożnością należy rozważać datę podaną w dokumentacji lekarskiej, uznając, że pierwsze objawy choroby pojawiły się około rok przed pierwszą hospitalizacją.

Rozpatrując zastrzeżenia pozwanego, Sąd stwierdził, że nie wykazał on aby biegły popełnił błąd logiczny w rozumowaniu, pominął dane wynikające z dostępnej dokumentacji medycznej. Sam fakt, iż opinia jest dla pozwanego niekorzystna nie może skutecznie jej podważyć. Biegły w sposób rzetelny, z powołaniem się na dane wynikające z dokumentacji medycznej, wiedzę medyczną i własne doświadczenie zawodowe, dokonał oceny stanu zdrowia odwołującego, w szczególności w zakresie ustalenia daty powstania całkowitej niezdolności do pracy. W sposób jasny i przekonujący uzasadnił swoje stanowisko, którego zastrzeżenia organu rentowego nie mogą podważyć. Wyjaśnienia przy tym wymaga, że w pisemnej opinii uzupełniającej z dnia 10 maja 2014 r. stwierdził, że odwołujący w okresie od dnia 28 stycznia 2008 r. do dnia 31 marca 2009 r. stał się co najmniej częściowo niezdolny do pracy, ponieważ takie zapytanie skierował do biegłego Sąd. Na rozprawie w dniu 10 marca 2015 r. biegły wyjaśnił, że w okresie powyższym odwołujący był całkowicie niezdolny do pracy i stanowisko swoje uzasadnił

Mając na uwadze powyższe ustalenia i rozważania, Sąd uznał, że nie ziściła się przesłanka z art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy warunkująca obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Pobrane przez odwołującego w okresie spornym świadczenie nie było świadczeniem nienależnym. Miał on bowiem prawo do renty rodzinnej jako osoba całkowicie niezdolna do pracy, której niezdolność powstała w trakcie pobierania nauki w szkole.

W konsekwencji Sąd zmienił zaskarżoną decyzję na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję i stwierdził, że odwołujący A. M. nie ma obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od dnia 1 lutego 2011 r. do

dnia 31 stycznia 2013 r. oraz odsetek za okres od dnia 2 marca 2011 do dnia 19 kwietnia 2013 r.

SSO Renata Pohl